

Voor een pak lucifers, officiële prijs f 0,15, moest men gemiddeld f 10 betalen.

De prijs van een liter jenever, officieel f 3,50, liep gemiddeld op tot f 140.

Ook voor groenten die buiten de distributie vielen, werden in de grote steden hoge zwarte prijzen gevraagd; in het algemeen heeft het, dunkt ons, geen zin die te vermelden omdat wij de officiële prijzen niet kennen, maar tekenend is het dat van Delft op 23 december in Amsterdam noteerde: 'Eén kilo witlof f 2,50 (in de P. C. Hoofstraat); op die zelfde dag te Sloten bij een tuinder voor f 0,50 per kilo aan tientallen Amsterdammers die toen weer daar in de rij stonden, verkocht.'¹ Van Delft tekende op 28 december aan:

'Eén warme peer f 1 per stuk (dit was 'n nieuw straattoneeltje op 'n koude dag in de Jordaan. Er stond 'n vrouw in 'n trapportaal met 'n teil dampend water waarin ongeschilde peren rondreven die er *à raison* van 'n florijn per stuk uitgepikt werden en met graage verorberd).'²

Een maand later, eind januari dus: 'Op de Rozengracht zag ik één gekookte aardappel met wat zout verkopen voor een gulden',³ maar voor zulk een aardappel werd in februari f 1,50 gevraagd en vooral in de Jordaan deed men met dit soort handel goede zaken. Er stonden, aldus een Amsterdams relaas, 'volksvrouwen en meisjes met bontjassen aan die clandestiene appelen en paling verkopen'.⁴ Geenszins toevallig was het dat naar verhouding veel minder Jordaners hun warme eten van de centrale keukens betrokken dan bewoners van de meer gegoede wijken in Amsterdam.⁵

In Amsterdam waren naast de Jordaan de omgeving van de Dam en die van de Nieuwmarkt centra van de zwarte handel. Elke stad had van die centra. In Rotterdam was het Noordplein er een tijdlang een van. 'Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat' (maar toch niet later dan ca. half acht, want om acht uur moest ieder binnenshuis zijn) 'slenterden', aldus de Rotterdammer M. Koster,

¹ A. J. A. C. van Delft: *Zwarte handel*, p. 46. ² A.v. ³ A.v., p. 48. ⁴ Lettergieterij Amsterdam voorheen N. Tetterode: *L. A. Gedenkboek 1939-1945* (1947), p. 26. ⁵ Volgens een Amsterdamse deskundige was dat in de Jordaan met 35% van de bewoners het geval en in Amsterdam-Zuid met 60%. (J. L. H. van der Griek: 'De voedselhulp aan de Amsterdamse schooljeugd in de hongerwinter', p. 21 (Doc II-332, b-1))